[L]iber legatus pro collegio Maiori studij
[...]tiare per magistrum Joannis Schonfelt
sacre theologie baccalarium orate pro eo

Liber legatus pro Collegio Maiori Studii
[..]tiare per magistrum Joannis Schmezfelt
sacre theologie baccalarium orate pro eo

Candidissimus Dominici Mancini Liber de quatuor virtutibus et omnibus officijs ad bene beateqꝫ viuē dum pertinentibus

Johan̄ēs Lubitēsis Arcium Magister wentzeslao germão suo charissimo Salutem dicit

Preclare. egregie. et sapienter ad Architam Tarētinū scribit Plato grecorum omniū philosophorum eminentissimus Neminem sibi soli natū esse sed considerare oportere ortus cuiusqꝫ partem sibi patriā vendicare partem parentes partez amicos obtinere. Quare ego/qui charitatꝭ immo pietatis officio vite tue racionez habere/tibiqꝫ non solum verbis sed etiam rebus ipsis auxilio esse et ornamento semper debeo viri clarissimi Dominici Mancini opus de virtutibus et claris moribꝰ/vtilissimis carminibus conscriptum tibi mitto. quod nunc plegere atqꝫ ediscere te velim dū animꝰ tuꝰ tener est et facilis quālibet impressionez admittere. Nā (quod flaccus Venusinꝰ egregie dixit) Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu. Carmen etiam de ingenuis moribus in mensa seruandis vna accuratissime impressum leta fronte suscipe quod olim Sulpicius Verulanus vir eruditissimus edidit qui discipulos suos bonis moribus rectisqꝫ viuendi exemplis q̄ꝫ diligentissime ornare studuit In quo quidez carmine quid ingenuos adolescentes facere in mensa deceat quid ue cauere eis conueniat offendes Vale Ex lipczk Anno salutis nostre millesimo quadringentesimo octogesimo octauo Die vero Ultima Mensis Juny

1488

Libellus de quatuor virtutibus et omnibus officiis ad bene beateq; viuendū pertinentibus

Do. Man. ad lectorē de libro suo

Uatuor astringit virtutes iste libellus
Perplacido ductu, perfaciliq; pede
Peruius est rudibus pueris, tenerisq; puellis
Quos etiam mater fomite lactis alit
Peruius et senibus, quos olim crassa vetustas
Erudit, quando barbara lingua fuit
Hunc matrona suas ancillas casta docere
Hunc possit sponse vir recitare sue
Hic nullnm fugiat, non tedia conferat vlli
Si quocūq; modo prima elementa sciat
Noscere patrisq; librum properate recentem
Sanctius/vtilius/hoc nihil esse potest
Quid fieri deceat/docet hic/per tempora vite
Et fieri vt possit/hic q̄3 rite docet
Nec cogitat pro se lector te tradere nūmos

Sed rogat ut videas. tunc habet ipse satis

Sponte tamen si quis modico sibi comparat erē

Nil quicq̄ utilius credat habere domi

Sin verba et sensus memori sub pectore condat

Thesauros magnos intus haberē putet

Nil melius latys portat mercator ab undis

Nil quicq̄ melius Bibliopola tenet.

Uale

Argumentū tocius operis

Ad fridericum Severinatem scribit. et in proemio duo facit. Primum tribus rationibus ostendit non debuisse in alia materia. q̄ de virtutib⁹ scribendo versari. racione scilicz etatis. racione religionis. et propter mores eius ad quē scribit. ubi aliqd de paternis laudib⁹ admiscet. Secūdū materiam ipsam aperit et ordinem retinendum ꝓponit. Mox post proemium scribit unde omnis honestas originem habeat/a ratione scilicet naturali. que ad quatuor virtutes hominē inducit. Postremo/singulatim ipsarum quatuor virtutum officia enarrat

Prefacio

Dominici Mancini in librū de quatuor virtutibus et omnib⁹ officiis ad Fridericum Seuerinatē dominum illustrem Episcopū qꝫ Malleacensium reuerēdū prefatio incipit

On mea fert etas iuueniles edere lusus *Prima ratio*

Quos qꝫ solet vulgus cōmemorare iocos

Non etenī salibus cani sūt mollibus apti

Nec deceat iuuenū tela mouere senem

Quā turpe est/cano surgunt cui vellera mēto

Si pueris mixtus iactet et ipse nuces

Quā male conueniat/teneros si ludat amores

Vel Cato. vel Curius. fabriciusqꝫ grauis

Non homini ceruix aliter concrescit equina

Quā si non propriū sumpserit officium

Non bene saltantis personam sustinet ille

Compede qui longa cōprimiturqꝫ graui

Quā merito volucres cornici illudere certent

Si cantet cygno vel phylomena tibi

Scda ratio

Non etiam sactus quo ascribor postulat ordo

Et votum fidei religioq; sacra

Me nisi res sanctas perscribere. tum meditari

Deq; fide sancta/ catholicaq; loqui

Cur igitur quisquā sacris/ celoq; dicatus

A sacris mentem dimouet vsq; suam?

Milicie ascriptus vir/ semper cogitat arma.

Mercator cupidus mente volutat opes

Presbyter at debet vitys indicere bellum

Et populum sūmo conciliare deo

Debet et exemplis reuocare et voce ruentes

Inq; suo stantes consolidare gradu

A caulisq; lupos vigilans arcere rapaces

Et circum semper aduigilare gregem

Fedius haud quicq; / q̄m si sit scurra sacerdos

Aut si predoni militis arma gerat

Sed non feda minus res est. si moribus ipsis

Fabula sit vulgi ridiculumq; caput

Aut si cōtinue rixe. violentia. lites

Iurgia. vis. fraudes. furta. rapina placent

Sed neqȝ te quicqȝ mulcet friderice legentem, Tercia ratio

Quod procul a sanctis moribus esse vides

Nil etiam docta iucundius aure capessis

Quā tibi quod sācta charta ministrat opus

Sic etenim mitis tua fert natura, benigno

Sidere cōiuncta. sidera si qua valent

Sic studia exposcunt / iuuenis que semp amasti

Et quē nunc doctus vel vehementer amas

Sic etiam comitas doctorum iuncta virorum

Admonuit / lateri nocte dieqȝ tuo

Hortantur veterū sic te monumenta tuoꝝ

Edidit innumeros quos seuerina domus

Deniqȝ res gestē quondā laudesqȝ paterne

Semina virtuti sunt q̄ȝ magna tue

Sed mō que gessit dux belli / et pacis amator

Virtutem faciunt illa virere magis

Incrementa velut prestant plantarib⁹ hymbres

HePe cum verno sole tepente cadunt

Sic tu dum spectas virtutes ipse paternas

Fomentum magnū das Friderice tuis

Laus Roberti Seuerinatis

Si quis gesta velit nunc scire recentia patris
Hec ego dicturum me ratione negem
Non etenim possim paucis concludere verbis
Tum neq; narrandi cōmodus iste locus
Sed ne iusta sitis cupientes scire fatiget
Hec duxi breuibus cōmemorare notis
Italiam totam rapientibus vndiq; flāmis
Consilijs solus liberat ille suis
Nam veneti dum ligna rogis. fomentaq; pbent
Hesperius totus obuiꝰ orbis erat
Piceus inuoluit primū te Gallia fumus
Nec radios facile cernere solis erat
Jam crepitant flāme. quas tu ferraria prima
Experta es/totas dilaniata comas
In subribus socijs/mutans se mantua iungit:

Mintius fluuiꝰ mantuanus

Lentaq; de minti fonte ministrat aquas
Accurrunt equites quos alma bononia mittit
Et florentinus miles in arma ruit
Post alius surgit flāmarum globus in vrbe

Corripiens multos igne furente viros
Subuertens etiam multorum funditus edes
Dum flamma est nimium viribus vsa suis
In latio tepide/celum petiere fauille
Sunt versa in cineres opida multa putres
Senserunt vmbri bacchata incendia colles
Spectata a sūmis est quoqꝫ flāma iugis
Plena fuit miseris extrema calabria bustis
Daunia iactatas sensit et ipsa faces
Nec tm̄ proprys flammis est terra cremata
Epirus tedas addidit ipsa suas
Quodqꝫ magis mirū, minus et credibile dictu
Corripuit salsas hic malus ignis aquas
Nam sinus adriacus medys in fluctibus arsit
Eridani ripe nec caruere rogo
Littora tum portus eruptauere caminis
Estibus et vacuus non locus vllus erat
Omnia Robertus discrimina repulit vnus
Qui pacem terris reddidit atqꝫ mari
Restituit faciem rebus melioreqꝫ vultus.

Antiquo/italie regna itere dedit ¶ alpes
Quod mare tyrrhenū/quodq; adria claudit ꝛ
Totum robertum nūcupat esse patrem
Quando vnquā tantū munus vir contulit vnus
Reddita quando vni gratia tanta viro ?
Nunc itali reges. vrbes. populiq; fatentur
Esse vnum. primus cui referatur honor
Nulla vnquā veniet lustris labentibus etas
Ad quā non duret inclyta fama ducis
Ut gladio accinctus/celeri dat prelia bello
Sic celerem pacem/dum fouet ille togam
Sed veniam presta laudum Friderice suarum
Si nimiū parce culmina sola sequor
Nam ꝑpero primos quo cepi intendere cursus
Ut dicam quare non ego scribo iocos
Scilicet hec causa est. hūeris ꝙ sarcina nostris
Nec digna est sanctis auribus illa tuis
Propterea quantum potui grauiora petiui
Materiā aperit
Queq; tuo possint aptius ore legi
Quippe ꝙ ardebam nostram te noscere mentē

Prestare et fidẽ in te monumenta mee
Quatuor en scripsi virtutum munera versu
Que deceãt homines. quę probet ipse deus
Hec tibi cõueniunt. hec sunt tibi debita tanq̃
Nuper de sancto fonte profecta tuo
Tu velut exemplar scriptoꝝ. et forma meorũ
Quod bene conscripsi/ plenius ipse facis
Hec alios. nõ te. poterũt mea scripta mouere
Scripta q̃ monẽt alios tu mea scripta moues
Et maiora licet sacro sub pectore verses
Nostra tũm legito. cum datũr ipsa quies
Non aquila aereas semper petit ardua nubes
Proxima sed terras/ illa aliq̃n volat
Sic tu cum cessant grauiores pectorẽ cure
Presta aliquid musis carminibusq̃ meis
Letabor. tanto si nostra legantũr ab ore
Et fient lima si meliora tua
Prima canenda venit mater prudentia rex — Ordinẽ retinendum declarat
Iusticia hinc lumen mox trahit alma suum.
Post animus magnus dura omnia ferre paratus

Scribitur, in fine mens moderata mihi

Munus quatuor virtutum cōparat curru quatuor rotarū

Quatuor hec currum totidem fecere rotarum

Quem si quis scandat magnus et altus erit

Nec minus a cunctis spectabitur ille triumphās

Quā3 toto si quis victor in orbe foret

Hunc currum rari reges egere ducesq3

Rara etenim virtus esse quaterna solet

Ergo recognoscas tete mea scripta legendo

Te tanquā in speculo dum legis ipse vide

Censor ades / nūquid ꝑpero dum fingere formā

Mens bene quod vidit est imitata manus

Sed iam virtutum seriem narremus ab ortu,

(Principijs notis omnia clara magis)

Vale

De quatuor fōtibus honestatis qui a naturali ratione habent originem

Rincipio omnipotens celum terramq; creauit

Et statuit ꝓprijs cuncta elementa locis

Hinc celum ornauit stellis. et gramine terras

Aera pennatis. pisce repleuit aquas

Inde hominem faciens similem sibi. subdidit illi

Omne animans. terris imperiumq; dedit

Hunc et participem rationis fecit. vt illa

Differat a reliquis dissociante feris

Hic igitur tanto rationis munere fretus — De ortu prudēcie

Scrutari īcepit omnia mente sua

At cum preteritis que sunt presentia nectit

Qualia sint certa mente futura videt

Propterea q; parans illis quodcūq; necesse est

Prudentis meruit nomen habere viri

Atq; eadem ratio multos cōiunxit in vnum — De ortu iusticie

Colloquij causa presidijq; simul

Impulit et cetus cogi. parere iubenti

Urbibus et positis viuere lege viros
Precipuū in sobolē patrib⁹ generauit amorē
Inqꝫ alios. sicut sanguinis ordo iubet
Hinc patres curant natos omni arte tueri
Hinc nati patres pro pietate colunt
Hec iubet officijs homines certare vicissim
Inqꝫ vicem aduersis rebus adesse iubet
Hec inter populos et reges federa nectit
Hec inter caros iungit amicicias
Plus tamen officijs certant opibusqꝫ ferendis
Qui donante deo plus rationis habent
Sic hominū comitas firmata et virib⁹ aucta est
Sic aucta imperia munere iusticie

De ortu magnanimitatis

Preterea innata est ex hac ratione cupido
Mentibus. vt semper abdita nosse velint
Ut verum simplexqꝫ bonum deprendere curent
Et postquā norint id vehementer ament
Quippe qꝫ est homini maior non vlla voluptas
Illa qua discit contineqꝫ sapit
Sepe igitur veri sic feruet amore reperti

Mēris. nihil vt duri respuat illa pati
Casibus haud vllis/non vllo victa labore
Pro vero est morti nescia terga dare
Tercia sic virtus mens alta et magna vocata est
Que semper custos simplicitatis adest
Nec parua illa quidem vis est rationis habēda
Per quā nos nimiū cernere pulchra iuuat
Quantus inest ordo rebus vel quāta venustas De ortu tempāncie
Solus homo solers percipit atq3 videt
Hanc igitur faciem mundi. formāq3 decoram
Cum sapiens spectat diligit atq3 probat
Tum secum loquitur. quāto res pulchrior esset?
Si tantus nostris moribus ordo foret
Propterea exemplo rerum/componere mores
Nititur atq3 animo tradere tale decus.
Ergo nihil sordis. nil et cōmittere inepti
Prouidet. et nullam prsus habere notam
Nequid vel nimium faciat vel pondere mancū
Sitq3 decus rebus temporis atq3 loci
Deniq3 sic animo victus moderatio surgit

Ordine quē quarto cōnumeranda loco est

Conclusio

Quattuor has igit̄ partes comprendit honestū

Quas omnes ratio conficit ipsa tibi

Sed deus hāc homini rationez contulit auctor

Naturam vulgus dictitat esse deum

Siue igitur placeat naturē munera dici

Siue dei. arbitrium lector habeto tuum

Hoc ego prestabo. distincte vt singula tractem

Primum et prudentis ordine munus erit

De prudentia

Quod sit officium prudentie

Primus honestatis loc⁹ est disq̄rere q̄d sit

Uerum vel falsū. que mala. quid ve bonū

Hoc adeo est hominis nature et viribus aptum

Nil magis vt ꝓprium. nil deceatq̧ magis

Ducitur omnis em̄ mortalis amore sciendi

Prorsus vt ignotum nil velit esse sibi

Omnia vestigat solers et mente volutat

Nam labi et falli turpe malumq̧ putat

Est autem prudens quisquis disquirit honestū

A turpi. vt tantum possit honesta sequi
Hoc non discernet nisi qui metitur idipsum
Ut natura sua iudicat. et ratio
Non que quisqȝ probat prudēs ea recta ꝓbabit
Sed que iudicio comprobat ipse suo
Hoc sed iudicium ratio dominata gubernet
Pareat et sensus ut puer atqȝ comes
Uerum quo leuius rectum dignoscere possis
Hic quasi ꝑ species singula lector habes
Imprimis igitur quisquis perquirit honestum
Hec vitia agnoscat esse cauenda duo
Est vnū. ne scire putet. que nescit. et illis
Hereat vt certis/credulus ipse sibi
Plurima nanqȝ latent cecis abstrusa latebris
Que neqȝ de facili quisqȝ videre potest
Ergo illis temere tu consentire caueto
Ne capiat facti te cito pena tui
Hic opus est studio hic cura et tempore longo
Hic q̄ȝ preceptor forte vocandus erit
Proderit in multis simul experientia rerum

Non opinio vulgi spectāda est in bono inquirēdo

Primū vitium prudentie

Studio et cōsilio op⁹ ē vt bn̄ agat

Proderit et fide pectus amicitie

Rebus in ambiguis partes scrutaberis ambas

Ut quecunqz venit res tibi tuta cadat

Non satis est istam partem munire vel illam

Altera si restat debilis atqz vacans

Non solum a den te colubri sed a cau da cauendum est

Non bene puidit tantum qui a dente colubri

Cauit. nam pariter cauda cauenda fuit

Sic age. qp nunqz dicas. no ista putaram

Non sine dedecore fertur id ore viri

Multi sibiipsis bla diunt in morib[9] suis

Nec te decipiat quosda quod decipit illud

Dum quecunqz sua recta et honesta putant

Judicio addicti pprio seruiqz suorum

Errorum/credunt se nihil esse supra

Auelli nequeunt vlla ratione vel arte

Judiciumqz omni plus ratione valet

Ut soliti patres natorum crimina sepe

Laudare. et donis credere digna suis

Ut qui fecit opus sculptor. carmenqz poeta

Sepe is phidiacum spernit et arma virum

Sic isti proprios mores venerantur. adorant

Queq3 alij faciunt ut viciosa premūt
Quippe q̄ a rerum falluntur amore suarum
Nec nisi sese ipsos prorsus amare queunt
Quicq̄m habent ipsi gemmas aurumq3 licent
Tanq̄m vile lutum cuncta aliena ferunt
His ratio explosa est atq3 omnis questio veri
Hij minime distant a pecore atq3 feris
Quisquis nature que sunt cōmunia non vult
An parte me proprijs prebeat ille bonis?
At si te talis casu subrepserit error
Ut nimiū tribuas partibus ipse tuis
Tunc videas quecūq3 tenent sanctiq3 boniq3
Atq3 ea tu credas esse tenenda tibi
Plus oculi cernūt multi sub luce serena
Quā videt in tenebris vnus ocellus iners
At cum consilio constabunt omnia certo
Tunc age mature sit pcul ipsa mora.
Sunt multi segnes et lenti pondere facti
Consultent q̄uis optima queq3 prius
Hij neq3 censendi prudentes namq3 reliquūt

Herendū est opinionib9 sapientum in moribus

Nō solū cōsilio sed facto opus ē post consilium

Partem. que prima est officiiq; caput

Non aliter virides florescunt arbore rami

Si nequeant proprio tempore poma legi

Nec secus in medijs se iactãt agmina campis

Si conserta manus nulla trophea refert

Sic etiam cultis mandantur semina sulcis

Ni segetes tostas falce sonante metas

Omnis laus etenim virtutis facta requirit

Omnis laus in actiõe consistit

Nam sine re prodest consuluisse parum

Non tamen ille caret virtutis laude perenni

Qui bona consultat. si gerere illa nequit

Nã prohibet multos morbus. nã sepe facultas

Consilijs rectis non sinit esse locum

Philosophi pariter laudem famãq; merent

Qui bene scribendo secula longa monent

Scdm vitium in prudentia

Est aliud vitium/longum cõsumere temp9

Et nimijs studijs ardua queq; sequi

Difficiles etenim res quedã indaginis alte

Que tamen haud aliquid vtilitatis habent

Nanq; nihil fini prosunt. nec moribus ipsis

Sollicitent animos nocte dieq; licet

Aut si vel recto possunt conducere fini

Hec plusq; finis sola petita iuuant

Quid prodest varios stellarū inquirere cursus?

Quid res et causas noscere inepte petis?

Quid cupis innumeras discendo ãplectier artes

Et toto veros orbe referre situs?

Quid gaudes nodis cunctos vincire sophistas?

Aut verbis totum detinuisse forum?

Si sapis istorum nil quicquã ptinet ad te

Simplicius multo est quod didicisse iuua?

Ut recte viuas/discas. moriareq; recte

Hec duo sunt nostra/viuimus et morimur

Est simplex studium. vt recte versemur vtroq;

Et facile est qđ nos munere vtroq; beet

Ergo prius distas quid te prestare beatum

Possit. et id toto pectore fige tuo

Disce viam pariter. quã pueniatur ad illud

Quam simul ingredere. perpetuoq; tene

Nempe viam multi pdiscunt tempore toto

Damnat nimium studium in rebus inutilibus

Quid nos maxi me disce oporteat

Non tamẽ ãmẽtes ingrediũtur iter

Parũ pdest viatori viã scire nisi illã teneat

Quid didicisse viã prodest. quã pergere nolis?

Turpior ignaro factus es ipse sciens

An ne viam monstres alijs. tu deuius erres?

Et moneas alios quod minus ipse facis?

Quã stultum est totas noctes vigilare diesq;

Nullius vt fructus sit pater ipse labor

Sumimus incassum tempus discẽdo profecto

Actio insequitur mente recepta prius

Finis discẽdi est actio

Actio cum finis discendi debeat esse

Plus pete/q̃ discas/vt sapienter agas

Iure. igitur miles reprehendit philosophantem

Gymnasio clamat dum nimis ille senex

Inquit enim miles dic o venerande magister

Quid sibi clamores. verbaq; vestra volunt?

A mane ad noctem miscetis iurgia. nullus

Est alij concors. hic ait. ille negat

Respondit sapiens o fili querimus illam

Virtutem. hanc potuit querere nemo satis

Subrisit miles. iam canus. iam moriturus

Et mentem optatum non habuisse suum
Nam nisi se levat/certo non leditur ullus — Non leditur aliquis nisi a se ipso
Nanque alius mentem tangere nemo potest
Cumque ulciscendi fuerit tibi facta potestas
Hoc pro vindicta sit potuisse satis
Ultio nulla quidem maiori cedet honori
Quã tibi que spreta. queque remissa fuit
Occulto quenque non carpes ipse susurro — Palã est rephendendũ nõ occulto
Sed si quem argueris aggrediare palam
Magnanimũ faciet tantum mens conscia recti — Magnanimũ facit tm̃ bona cõscientia
Mens pura/et simplex/intemerata fides
At trepidum facient sordes et crimina vite
Omnia nam metuit quem sua vita premit
Cor mundum nũque torpet formidine tristi
Nam quicũque sine est crimine quid metuat?
An mortem? munus sibi quã natura paravit
Per quam non dubius regna beata subit?
An vel supplicium cuius non ille dolorem
Sentit. dum sanans vulnera christus adest?
Quid timeat quem christus amat? quẽ ꝟgo tuetꝛ — Ille cui christus adest illo est nihil metuit

Numina cui celi cuncta benigna fauent?

Magnanimitas ad mirãda martirum in omni etate ⁊ sexu

Martiribus potuit quis quõdã inferre timorẽ?

Vincere tam magnos qui potuere viros?

Non illos reges superarunt. nonqꝫ tyranni

Non populi. admisse nec valuere fere

Presidibus coram iuuenes. puerique. senesqꝫ

Et fragilis mulier non habuere metum

Non arcus. non arma neci districta. rogusqꝫ

Non iaculis seue verberibusqꝫ manus

Non carcer. non longa fames. tormenta sitisqꝫ

Non oleum. non pix. nonqꝫ fluenta maris

Munera. nec regni partes. promissaqꝫ regum

Coniugia/in turpem non pepulere fugam

Nec tantũ natos leti valuere parentes

Spectare in flammis in crucibusqꝫ suos

Quin magis infantes genitrix hortata tenellos

Et frater fratrem sponsaqꝫ chara virum

Quis possit sanctos morietes dicere victos?

Victores potius morte fuere sua

Nil fortius q̃m vincere mundũ

Fortius aut maius nihil est q̃ vincere mõdũ

Theseus optasset neptūnum pacta negare
Cum traxit miserum curribus hippolytum
Non cōmissa sibi iussus secreta loquatur
Sed taceat quicquid non licet ore loqui
Vocibus ambiguis litis non semina iactes
Judicium certum sed magis ore feras
Aut potius taceas cum non sit causa loquendi
Sepe sibi atqz alys garrula lingua nocet
Publica si quando tibi sit cōmissa potestas
Aut si turba tue sit numerosa domi
Corrige quē facinus, quē reddit culpa nocentez
Non laus est. leuis ꝙ reputere nimis
Nam peccare facit multos qui ignouerit vni
Quin vni haud potest pluribus ille nocet
Quicquid peccabunt multi/ te dante fauorem
Cunctorum iure es criminis ipse reus
Sed fauet is, si quis non punit crimina preses
Judicis est nimius/virga benigna/fauor
Subruit ille hominū cetus, et subruit vrbes
Per quem iusta malis pena remissa fuit

Corrigendi sunt delinquentes

Nimia leuitas nō probatur

Peccata subditoꝝ imputāt̄ superiori

Nimia leuitas sup̄ioꝝ ōstruit vrbes & ciuitates

Subruit. vt flammā qui multas spargit in edes
Aut remouet portis hoste premente seras
Non erit hic lenis ciuis. princeps de vocandus
Sed dici potius pestifer ille potest

In penis non est excedenda mēsura

Nō tamen in penis mensurā excedere fas est
Est pulchrum rebus omnibus esse modum
Supplicium sumens/nō sis immitis et asper
Letus vt alterius tu videare malo
Sed plecte inuitus. veluti sis tractus ad illud
Officium. et doleas tanta patrasse reum
Quin q̄3 si plures eadem dat causa nocentes
Non illum absoluas. hunc retinere velis

Non sunt alij liberandi alij puniēdi rei eiusdez c̄minis

Non pena afficias hos. dum tu munere donas
Illos. quos facinus arguit illud idem
Improbitas eadem penam paciatur eandem
Nec genitrix huius. illius hostis erit

Exemplum aranee et muscarum

Sic fertur solers quas nectit aranea telas
Solum pro minimis fila parata feris
Si veniet scabro maioris ponderis/illas
Perstringit telas. dilaceratq̄ leues

Quod geritur. donec tempore certus eris
Preterea quicquid noscis non iure fuisse
Inceptum. debes deseruisse cito
Si tibi suspicio fuerit sub pectore nata
Illa quidem cesset. sed tamen omne caue
In sermone tuo vel que sunt recta monebis
Aut rectum queres quod latuisse solet
Ignotum rudibus mitis monstrabis honestum
Precipies illis quos tua cura regit
At si solatus fueris sua dāna dolentes
Non tibi virtutis pars mediocris erit
Laudabis parce. quem credas iure probari
Parcius et damnes quem nec iure pbes
Quod verum est charo preferri debet amico
Sit veri species inuiolata tibi
Discute quid possis cum vis pmittere quicq̄m
Postquā pmissum est. plenius ipse dabis
Preteritum specta tempus prenosce futurum
Ut prudens peragas non sine laude quod ē
Comoda preuideas simul et que dāna sequātur

Semper discas aut doceas

Laudandum et vituperandū parce

Ueritas amico p̄ferenda

Nō facile ēst promittēdū sed promissa fuāda sūt pleni⁹

Preuidenda incōmoda vt leui⁹ ferāt

Ut levius quicquid venerit inde feras

Cessandū est a cō tinuo labore sed in q̇ete studendū ē

Non tu semper opus facies. sed certa laboris
Sit requies. animi pars erit illa tui
Non tamen in requie ludat tua dextra fritillo
Sed studiꝫ cures te saciare tibis
Segniciem fugias quando tu cūqꝫ quiescis
Versa aliquid mente tunc pietatis opus
Aut animo tractes quecūqꝫ negocia restant
Plus etenī semper mens requieta videt
Accelerat tardum. perplexū digerit omne
Et durum mollit. aspera plana facit
Nūqꝫ prudentis mentem decet esse solutam
A gestis q̄uis dextera fessa vacet
Quid peccent alij / nō sit tibi maxima cura
Discere. q̇d pecces / sit tibi cura magꝭ
Discere semper ama. dimittas querere quis sit
A quo perdiscas. sit didicisse satis

Qualis quisqꝫ exi stimādus sit in futu ro expterit̄ cōycit

Consilium alterius. de rebus concipe gestis
Ex minimis etenim noscere magna potes
Etas prima monet / qualis sit quisqꝫ futurus

Et reliquã vitam iudicãt vnã dies

Non dicti aut facti quisq̃m te mouerit auctor

Sed tantum motus sis ratione rei

Nec tibi plus placeas. quia multꝭ forte placebꝭ

Placendum est bonis non malis

Jd specta potius/qualibus ipse places

Jlluc fac queras. quod nõ reprie negatũ est

Jlla sũt querenda q̃ repire possunt

Et tenta vt discas quod mõ scire licet

Jlla etiam exoptes. que corã optare licebit

Turpe est quod nequeas concupysse palam

Alta nimis caueas. vbi sit te stãte tremendũ

Aut si descendas multa timenda putes

Jlluc intendas neruos. cunctosq; labores

Quo si peruenias sit tibi parta quies

Modꝰ est ponẽdꝰ in q̃rendꝭ opibus

Sunt quedam. merito que perquisisse pbere

Sed cum sat fuerit est retinenda manus

Cum tibi pro vita fuerit quesita facultas

Jd queras p quo vita tributa tibi est

Non opibus famulandum est

Non opibus multis fueris famulatus auarus

Sed vite famulãs semper habebis opes

Quicquid non faceres/si pñs arbiter esset

Etiam occulte nõ esse male agendũ

Non magis id facias hoc quia teste cares

Maxīe in ꝓspera fortuna vtendum esse consilio

Cum tibi ridebit vultu fortuna secundo
Utere consilijs tunc magis atqꝫ magis
Nam velut in lubrico nequeunt consistere plāte
Sic solet et felix perdere sepe modum
Nec magis a falsis nauis gemit acta ꝓcellis
Quāʒ ratio in multa ꝓsperitate gemat
Propterea placide dum spirant flatibus aure
Non quocūqꝫ lubet ſ loca tuta pete
Sepe mari placido scopuli latuere sub vnda
Sepeqꝫ per scopulos lesa carina fuit
Equore tranquillo dum currūt carbasa plena
Improuisa venit sepe procella furens

Fallimur magis a fictis amicis q̄ ab aptis inimicis

Fallere te nullus vult/qui tibi dura minatur
Sed magis vt caueas turbidus ille monet
Fallimur a placidis verbis vultuqꝫ sereno
Cum sapido capimus sepe venena cibo
Sic solet arridens multis fortuna nocere
In quos turbata non fuit illa potens
Vir patuit prudens. sed iam nunc munera dicā

Iusticie, p quam nectitur orbis amor

De iusticia

Usticia est quedā nature sanctio. multis
Que iubet, vt prosis auxiliumq3 feras
Inter mortales sic mutua vincula nectit
Humanū vt seruet sola vel illa genus
Utile non queras an sit quod iusserit illa
Nam quicquid iubeat vtile semper erit
Iusticie prime partes sunt reddere bonorem
Christo, qui nobis omnia, secq3 dedit
Ergo si quis erit gaudens cognomine iusti
Illum deū im primis religiosus amet
Sic amet ille deum. q contra dignus amari
Et sibi si merito gratia parta dei
Esse deo gratus poterit/ quicūq3 nocere
Vult nulli, et cunctis vtilis esse cupit
Sic deus est. homini qui nulli lumina solis
Denegat in terris. sit licz vsq3 malus
Non plene officium iusti compleuerit ille
Qui nulli prodest, qui neq3 prsus obest

Quid sit iusticia

Iusticie pme ptes sunt bonorare deū

Non satis est abstinere a malo nisi facias bonum

Quippe requirit opus quod sit laudabile virtus
Non habet illa satis abstinuisse malis
Non sumus ad nostra ipsi tantum cōmoda nati
Ferre alij gratam quisqꝫ tenetur opem

Nō solū nobis nati sū9 vt plato inquit i epistola nona quam scribit ad archytam Tarentinum

Nati homines hoim causa sunt/teste platone
Ut sese faciles vltro citroqꝫ iuuent
Nec ratio est simplex. aut omnibꝰ vna iuuandi
Auxilij cuiqꝫ ꝓpria causa data est
Si nequeas opibus quēquā rebusqꝫ iuuare
Ast opera saltem consilioqꝫ iuues
Quin etiam poteris fortis/ꝓhibere nocentes
Ne ledant grauius viqꝫ dolisqꝫ bonos
Nec minus hortando. solando. tūqꝫ monendo
Jurgando et multos ipse iuuare potes
Sed gradus officijs dandis seruādus ꝛ ordo est
Ordine nam cuncta splendidiora nitent
Quippe deo primū debes persoluere cultum
Pone deum/ poscit patria prima locū

Quo ordine iuuādus est proximus

Hinc natos charosqꝫ tuos tueare parentes
Post tibi q̄s sāguis. quos quoqꝫ iūxit amor

Nec quos paupertas. quos morbus. quos senectus
Oppressit/spernas. sed miserere magis
Inter et hos si quos morū cōmendat honestas
Hos oculis propius intueare tuis
Sunt etiam qui te quondam iuuere/iuuandi
Sed referant fenus tunc in amore vices
Ut iubet hesiodus campos imitere feraces
Semina qui domino multiplicata ferunt
Est tamen vt caueas. ne dum sis vtilis vni
Id damno alterius feceris atque malo
Prouideas pariter. dum vis nimis esse benignus
Ne tibi res desit. atque aliena petas
Sepe etenim censu consumpto protinus omni
Aut rapit. aut turpem cōtrahit ipse notam
Non etiam vt magnus fias te dede rapine
Nam neque quo regnes ius violare licet
Nec tantum a iusto violentia longius absit
Sed fraus atque dolus debet abesse procul
Uulpecule fraus est. vis est innata leoni
Utraque sed iustis est aliena viris

In referenda gratia seruanda est sentencia hesiodi poete greci

Etiam causa regnandi non est violandum ius

Abstinendum a fraude sicut a violentia

Quin populo ex omni/nullus capitalior illo

Qui lupus est intus. pelle videtur ouis

Nec solum facto. fit sepe iniuria verbis

Obiectes si cui crimina falsa reo

Veridicus debet esse vir iustus et verum cunctis pferre

Quod verum est semper profer. semperqȝ tuere

Sic. nihil vt vero tu venerere magis

Nec verum credas violari posse negando

Quin sic relligio. tum violata fides

Deus adest testis etiam non vocat9

Nam licet in testem non sit deus ipse vocatus

Attamen is custos. vtroqȝ testis adest

Et si quando licet mentiri forte licebit

Tantululum. vt vera sint manifesta magis

Quiqȝ fidem vt seruet/fuerit non vera locutus

Forsitan est veniam dignus habere suam

Seruāda est fides

Est seruanda fides sic. vt constancia semper

Assit pollicitis. pactaqȝ sancta velis

Aliquando licet fidem non seruare

Sepe tamen fateor tempus contingere posse

Qꝫ neqȝ damnādum sit. violare fidem

Ut quia promittam tibi/quod non vtile fiat

Aut mihi plus noceat. q̄ tua facta iuuet

Es. neqꝫ dum virtus ipsa reperta tibi est?

Quando ergo vteris? quando tu preditus illa?

An tibi apud manes illius vsus erit?

Disce igitur quantum possis prestare gerendo

Et quantum discis perfice, reqꝫ gere

Non latet id. potius se offert querentibus vltro

Id poterit facili prendere quisqꝫ manu

Preterea officium prudentis noscitur illud

Ordinis vt serues inter agenda modum

Prouideas primū que sunt grauiora, subinde

Constituas digno que leuiora loco

Non decet vt spretis cara cum ꝯiuge natis

De pueris cures mancipijsqꝫ tuis

Nec licet vt vitam, simul aspernere salutem

Dum nimio studio queris auarus opes

Non animā perdas, dum vis te reddere sanū

Corpore, plus anima nam preciosa tua est

Quid tanti facias, animā quo perdere spernas

Que merces anime par queat esse tue?

Quis sibi ꝓponat momento viuere paruo

Q. uousqꝫ discēdū sit

Seruand⁹ ordo ne minus dignū preferatᷣ digniori

Anima corpori preferenda

Eternum dementis ut velit ille mori?

Nec nisi momentum dici tua vita meretur

Secula si spectes et sine fine dies

Fac cui plus debes. cures plus reddere semper

Ante tamen gratus omnia posse deum

Non licet ut in homines gratissim⁹ et in deum ingrati

Nō licet officij memor vt videaris ab omnī

Immemor in christum sis tamen ipse tuū

Non solum aspicias presentis gaudia vite

Sz videas qualis vita futura tibi est

Quid magis est hoīs quā voluere mente futura

Ne quid contingat quod grauitate premat

Future vite cōsulendū est magis q̄z presenti momentanie

At ventura quidem mors est. atq3 altera vita

Que premet. aut nobis premia grata dabit

Que veniet nullas habitura est tempore metas

Sic mala ꝑpetua/vel dabit illa bona

Ast velut hec vmbre/celeriq3 simillima vento ē

Sic bona siue mala dat peritura breui

Iu hac vita locus est venie in altera tātum iusticie

Hic locus est venie tm̄. dum vescimur aura

Ius sūmū nobis altera vita feret

Est satius placidos ad tempus ferre labores

Inuoluūt minimas pendentia retia muscas

Quarum cum misero murmure vita perit

Sic solet et pauper puniri lege seuera

Si peccat. diues lege refixa fugit

Si tibi deliquit quisq̃ non vltio maior

Delicto fuerit sufficit esse parem

Si tamen ignoscas. vindictaq̃ nulla placebit

Justior es multo. gratior atq̃ deo

In famulos etiam iustum seruabis et equum

Dis iusta impendas. nec nisi iusta petas

Dos credas fratres nobis natura creauit

Ut seuire nephas latius esse putes

Abyce. si grauiter tibi peccant. vel miserere

Si leuiter. sapiens quis queat esse satis.

Justicie postq̃ fines reserauimus ipsos

Dicamus fortem magnanimūq̃ virum

Non vltio sit maior q̃ iniuria

Etiam in famulis seruanda est mensura castigādi

De magnanimitate

Agnanimū fateor, qui quod tueat honestū

Ultro dura subit. qui neq̃ seua pauet

Non timet hic homines. nō et discrimina mortis

Qui sit magnanimus

Quicquid contingat/ferre paratus adest

Non animū magnum possunt tormēta mineqꝫ

Unica sed ratio sancta mouere potest

Non tamen exposcit temere discrimina q̄nqꝫ

Effugiat timidi nomen habere viri

Stultū est se offerre p͡iclis vbi potest fieri sine hys

Stultius haud quicq̄m. q̄m sese offerre p͡iclis

Cum possit tuto non minus illud idem

Est nimium demens. tranquilla si quis in vnda

Spumiferos estus optet habere freti

Qui patriam insultat. violat qui publica iura

Qui cont̄ patriā vadit nō magnanimꝰ sed impius est

Non vir magnanimus ille putandus erit

Est audax potius/temerarius/impius/amens

Et quicquid possit lingua referre mali

Fortis est qui pro patria nō p͡se ipso certat

Nec vir fortis erit querens sua cōmoda. & qui

Uim probibet patrie. nec facit ipse sue

Nulla animi laus est. nulla est prestantia facti

Justicia vnde procul. est patrieqꝫ salus

Nec nisi vir rectus. vir simplicitatis amicus

Delectādū est magꝭ bñfactꝭ q̄ȝ gloria ex ipsis

Magnanimi et fortis nomen habere potest

Non te factorum delectet fama tuorum

Sed per se placita sint benefacta tibi
Magnanimus claris in gestis ponit honestum
Et populi voces respicit ille parum
Non magni est animi qui vulgi pēdet ab ore
Sed dare, qui potuit quod cupit ipse sibi
Qui nimium tribuit titulis et quēritat illos
Ille nimis vanus et puerilis homo est
Est animi imprimis magni res spernere cunctas
Externas, nimium quas rude vulgus amat
Res hūiles spernēs/ anim9 petit ardua magnus
Quicquid habet tell9/ se putat esse minus
Non oculus quicquid cernit, vel dextera tangit
Sed que mente capit/ ardua et alta putat
Qui spernit terras animo celestia tangens
Illo non vllus vt puto maior erit
At qui magn9 homo est/ quisquis versat in imis
Et neq3 de terrā tollit ad alta caput?
Quis neget esse hominis magni/ virtute mereri
Dignum cum summo rege tenere locum?
Ergo non magnus sed maximus ille feretur

Magnanim9 petit ardua. spnit humilia

Que dicantur esse ardua et alta

Qui summi meruit aulicus esse dei

Quis neget esse virum fortem qui viribus vrbes
Et longa magnas obsidione capit?
Ergo non fortis/sed erit fortissimus ille
Qui sistet capta victor in arce poli

Non desistendum ab inceptis propter laborem

Non hominem magnū terrent quecūq labores
Ut tandem absoluat quod bene cepit opus
Sic te non pigeat pulsare palacia celi
Ut reseret faciles ianitor ipse fores

Omnibus pulsantibus aperitur porta celi

Non quenq renuit pulsantem ianitor altus
Et nulli non dat/si modo iusta petit

In fine laborum datur premium

Quare age non vnq tu brachia fessa remittas
Quandoquidem mox te premia certa manent.
Palmam fine feres. ad finem pergito. nāq
Equore decurso. digna corona datur
Nec finem nimium tibi credas esse remotum
Cum minime reris/sepe ꝓpinquus adest

Animus magnus non seruit vitiis

Non animus magnus seruit. sed liber ab omni
Est vitio. recti perpetuusq comes
Nec patitur luxus superet turpisq libido

Sed superat sensus fortior ipse suos
Seruicium maius / non est nec turpius vllum
Quā quo sub vitijs mens religata iacet
Libertas animi vera est quā nulla voluptas
Imperio cogit seruicioqꝫ premit
Nil admiratur nisi quod videatur honestum
Nil nisi quod semper quod ꝓpriūqꝫ manet
Casibus aduersis constans succūbere nescit
Tanquam si semper res sua salua foret
Sed nihil aduersi censebit maximus ille
Omnia qui in mente credit habere bona
Ille autem solus complectitur omnia mente
Pectore cui Christus nocte dieqꝫ sedet
Aspectum seruat. grauitas quem vestit et ornat
Nec trepidat verbis languidiusqꝫ sonat
Nō magni est toruos oculos vultusqꝫ minaces
Sed magis est mitis frontis habere decus
Non etenim fortis gestu vultuqꝫ probatur
Sed facto atqꝫ animo sit mihi magnus hō
Non quia tu populi verearis ferre repulsas

Vir magni animi
nullam fortunam
putat aduersam

Vir magni animi
est mitis aspectus

Nō cessādū a defēsi
ōn patrie ꝓpt̄ r̄pulsas
⁊ cōtēciōes cū malis

Propterea res est publica agenda minus

Non patriam linquas quia sit tibi pugna futura

Non aliter fortis noscier ipse potes

Preterea quem sacra fames et forma monere

Ceperit/ haud magnus immo pusillus hō ē

Vir magnus cōtē nit pecunias

Tormentet q̄uis scelerata pecunia paruos

Esse tamen magnis illa molesta nequit

Nil minus est animo. nil est angustius illo

Qui seruit nūmis. cui dominantur opes

Ille autem est fortis qui scit contemnere pauper

Diuicias animo non cupiendo suo

Aut si diues habet qui sic partitur amicis

Subsidio ut multis gaudeat esse viris

Exemplum pyrrhi qui sn̄ pecunia restituit captiuos romanis

Quāz vulgata viros inter/ sententia Pirrhi est

Cum redimit captos saucia roma suos

Inquit enim pyrrhus precium numerare volēti

Non aurum posco non mihi dona dabis

Certemus ferro. non auro. Cauponātes

Contrectare aurum/ nos decet arma viros

Dignum in rege quidem verbū/ genus Eacidarū

Ostendit magnum viribus atqz animo

Nec minus ipse animo curi dentate fuisti

Cum tibi samnites aurea dona darēt

Torrebas modicum rapas tu lentus ad ignem

Explicuit samnis cum sua dona cliens

Malo equidem dixti figuli cenare catino

Quaz fuluis. tecum munera missa refer

Non aurū volum⁹. potius sed habentib⁹ aurū

Esse super/ volumus. hoc cūpim⁹ qz magis

Corpore sunt etiam subeūnda p̄icula rerum

Sunt res difficiles. improbiorqz labor

Non tamen hec temere. sed rectius anī vidēdū

Quid ratio assentit. quid fieri ve negat

Non etenim tentet sese maiora. suisqz

Viribus. vt ceptum turpe relinquat opus

Sepe nimis fidens/ sibi magna negocia sumit

Que neqz cum peragat. dedecus inde refert

Attamen et caueat/ nimiū dum prouidet omne

Ne visus trepidet querere velle fugam

Nempe mori prestat q̄z turpem viuere vitam

Exemplū curij qui renuit munera sāni tum accipere

Vir magnus nō attentat ea que nec arte nec natura fieri possunt

Mors anferenda turpi vite

Seruicio mors est anteferenda vilis

Non certes armis nisi cūm certare necesse est

Nanqꝫ ferum nimis est conseruisse manus

Bellum est gerendū causa pacis at victis percendum

Nūqꝫ suscipias bellum. nisi pacis amore

Sed pax nil fraudis. nil habeatqꝫ doli

Dignius in magno nihil est q̄m parcere victis

In quo nature conuenit ille dei

Non tante est laudis vi debellare superbos

Quante est clementem/se placidumqꝫ dare

Cōmendat clemētiā cesarū erga victos τ natura leonis

Inter cesareas virtutes prima refertur

Quod placidus victis ciuibus ille fuit

Magnanimum mitem fecit natura leonem

Prostratis. pueris. exiguisqꝫ feris

Non nisi premonito dudum/confligeris hosti

Dolꝰ indicat timorem

Nanqꝫ animos timidos indicat ipse dolus

Non odio quenq̄m/nec sis liuore secutus

Hoc etenim angustis mentibus esse solet

Magni animi vindictā non sumere

Si quis te verbis vel factis lesit iniquis

Hunc tecum reputa nil nocuisse tibi

Sed tantum mentem dicas habuisse nocendi

Supplicia eternis q̄m tolerare rogis
Molle iugū collo est. si quod suscepimꝰ vltro
Inuiti grauius sed patiemur onus
Hic medicus Christus medicat tristibus egris
Illic vt iudex fronte verendus erit
Non tu magna putes quecūqꝫ caduca videbis
Id pete quod durat ꝑpetuūqꝫ manet
Non etiam serues que sunt tibi mox peritura *Non seruāda que sunt peritura cito*
Ne tibi non ꝓsint si qua supfuerint
Fac iuste semper viuas. et iunctus iniquis
Non te cōmutes/quin magis aptus eris
Tu vero aptus eris cum iustum tendis ad illud
Semper. et ad tempus scis variare vias *Seruādꝰ est finis a prudēte & media variāda ꝑ tpe*
Sepe via est duplex. que metas ducit easdem
Alterā nunc clausa est altera aperta patet
Ut manus in palmā modo se distendit et aptat
In pugnū rursus. et tamen vna manet
Sic prudens semper iustus permanserit idem
Sed sumet vultus quos monet ipsa dies
Non leuis vt ventus. sed pro re mobilis assis

Constans. non durus ꝓpositiq; tenax

Non cito credendū esse quod dicitur

Nec cito credideris fuerint quecūq; relata

Diffidas omne quod secus esse potest

Fallitur et fallit faciles qui cōmodat aures

Esse a prudente debet vtrumq; procul

Sepe fuit verum quod res conficta videtur

Visaq; res vera ficta reperta fuit

Sub imagine veri sepe latz falsum

Delituit verum quociens sub imagine falsi:

Et falsum veri imagine delituit:

Non ꝓprios vultus semper mendacia gestant

Sepe et simplicitas creditur esse dolus

Vtq; assentator frontem sibi sumit amici

Sic qui recta monet sepius hostis habet

Non tibi de dubijs sentencia certa feratur

Sed suspensa quidem reddere verba potes

Cum quicq̄m facies imprimis mente voluta

Quantū est et quale quod queat inde sequi

Non repente ē aggrediendū sed consulto omnia

Nil tibi sit subitum. nil aggrediare repente

Si res est durans est paciensq; more

Quod dubitas differ. melius suspende parumꝑ

Vincere q̄ꝫ terras et superare polos
Nil pariter felix hominū paritercꝫ beatum
Nil pariter dulce q̄m tibi christe mori
Nec tantum gladio. sed viui possumus ipsi
hoc tibi contempto corpore christe mori
Qui gladio moritur tantum semel occidet ille
Occidit hic sepe qui sua membra domat
Nec datur hanc cunctis gladii cōtingere mortem
Qui cupiunt. gladius gratia sūma dei est
Quem fuerit Christus dignatus morte perire
Consimili. certe est proximus ille deo
Jam satis in magis animis versata Thalia es
Nunc reliquum ꝓpera sancta referre pede.

Etiam viui possumus mori christo

Proxim⁹ est deo qui christū fuerit secutus in morte

De temperantia

Qui sit vir tēperat⁹

Jxim⁹ inuictas mētes. nunc ferre modestas
Et locus et tempus ꝓpositumcꝫ monet
Qui cohibet motus animi seruatcꝫ decorum
Dictis et factis. is moderatus erit
Ergo vt sis talis. tecum tua vota rependas
Et bona persequere. cetera missa face

Que sint bona desideria

Sunt bona que simplex tantū natura requirit

Non ea que fastus ambicioq̄ʒ iubet

Qui se ipsum habet nō eget multis rebus

Non eget hic multis. qui se possederit ipsum

Qui se possideat / se putat esse satis

Omnibus et rebus / predives semper abundat

Esse vel absq̄ʒ opibus dicier esse nequit

Nam se quisq̄ʒ potest per se prestare beatum

Si modo possideat omne quod intus habʒ

Cui sua non sat sunt / aliud sed queritat extra

Ei qui seipsum nō habet omnia alia non sufficiunt

Ille miser semper semper egenus erit

Nam numero q̄uis habeat sibi plurima dives

Plura tamen multo semper habere cupit

Sese autem totum / ni fallor / possidet ille

Qui dicatur habere se ipsum

Qui sane est mentis. quiq̄ʒ videnda videt

Corpore ceu totus censetur et integer esse

Omnia qui validus integra membra gerit

Contra non totus censetur lumine cassus

Nec si cui nasus pesq̄ʒ manusq̄ʒ deest

Sic etiam si cui caligant lumina mentis

Mersus in errores / non sibi totus adest

Ergo te habe primũ. nec res perquire remotas
Pars tibi cũm desit proxima, queqꝫ tua est
Ut sese prudens habet. de corpore morbos
Pellit. et assidue noxia cuncta cauet
Quis nam consulto sumit: potatqꝫ venenum:
In foueam quis se precipitanter agit:
Quin si quis biberit casu vel fraude cicutam
Antidotum medicos protinus ille petit
Si cui crus fractum / subito conducit aliptem
Quin oculis lippis et medicina sua est
Quod magis est / dicã. Claudus si incedit asellꝰ
Continuo fabrum tu ꝓprio ore vocas
Cur quoqꝫ si morbus sensũ mentemqꝫ grauauit
Non adhibes curam: restituisqꝫ tibi:
Hoc etenim cura est maior tibi mentꝭ habenda
Quo superat corpus nobilitate sua
Quid iuuat in tantos illam mersare labores:
Semper vt ancipiti se rotet illa malo:
Cur illam in flammis noctesqꝫ diesqꝫ fatigas:
Et perdis melius quod potuisqꝫ tenes

Pellendi sũt morbi ab animo sicut a corpore

Diligẽtes sumus in paruis rebus et negligẽtes i mãgnis

Hõ ꝑsequitur sẽ ipm. dum se multis illigat curis

Impius es nimium. nimium crudelis. et asper
In te qui p̄prias inycis ipse manus
Quid tantis certas inuoluerē retibus illam?
Scilicet unde volens explicuisse nequis?
En quatitur vigilans curis. quatiturqȝ quiescēs
Acta velut stimulis irrequieta furit
Tu tanq̄m tortor. tanq̄m bellona flagello
Persequeris seuūs. illa misella fugit
Nonne foret satius de corpore perdere dextrā?

Melius est perdere mēbrū corporꝭ q̄ sanitatem mentis

Quaȝ partem. cuius viribus ipse sapis?
Quaȝ partem. e sūmo que extat tibi tradita celo
Qua sine cum reliquis ānumerere feris
O tibi q̄m falsa est spes viuo. et funere functo
Si vite et mortis dux tuus eger abest
Sunt ergo imprimis morbi de mente fugandi
Quo tibi sis totus deficiatqȝ nihil
Hanc tu per salubres. et rectos dirige calles
Sana tibi officium prestet ut ipsa suum
Sed ne te longum teneam Charissime lector

Quod sit officium sane mentis

Officium sane mentis id esse puta

Ut tantū sperēt quod prosit tempore in omni

Quodq sit immensum vel sine fine bonum

Ut timeat quicquid possit sine fine nocere

In quo non assit qui ferat vllus opem

Omnibus vt studijs solers ea gaudia querat

Que nullus morbus frangere visq potest

Ut doleat solum damnū. quod nulla voluptas

Consequitur. vel quo vita. salusq perit

Cetera nil pendas. nisi quantum penditur vsus

Hospicij. vnde parat hospes abire cito

Quin ea tu pōdus credas. morbosq grauantes

Que te vel perimūt. vel remorantur iter

Debet onus morbumq simul vitare viator

Ut peragat ceptam quam cupit ire viam

Est via qua gradimur / vita hec. erit altera vera

Patria. perpetuum vel dabit exilium

Si patria. ad charos proauos. charosq parentes

Ibimus. vt constet omnibus vna quies

Sin vero exilium. capiet nos vltima labes

Accipiet fletus perpetuusq rogus

Bona mūdi sūt potius pondus homini q auxilium

Hec vita est quasi via altera vera patria

Qui ꝯueniūt ad patriā et qui ad exiliū perpetuum

In patriam redeunt. qui freti munere sane
Mentis. ab aduersis se explicuere malis
Exilium contra subeunt. qui erroribus acti
Uertere se ad verum non potuere bonum
Mens errat. quotiens ratio non imperat et cū
Que bona sunt cernit/deteriora sequens
Sed nimium fuimus digressi. iamq; redire
Causa monet. nostrum ꝓpositumq; sequi

Hic redit ad inceptū

Inceptum fuerat nostrum. moderatio motus
Quodq; nitet rebus/conspiciturq; decus
Hac in re noster sermo versabitur omnis
Tam liquido. quantū nostra Thalia potest
Inprimis igitur studeas seruare decorum

Magna vis bonestatis est in decoro qd duplex ē cōmune et proprium

Uis magna officijs eius messe solet
Dicitur id duplex. cum quoddam sit moderātis
Quoddam cōmuē. quod generale magis
Quod cōmuē ferunt est. quod comitat̄ honestū

Quid sit decorum cōmune

Omne, et inest illi. nec valet esse sine
Hoc magis apparens oculis/simul aurib⁹ extat
Hoc sine nil rectum nil reor esse bonum

Non aliud fuerit q̄m cōuenientia rerum

Quas homines recte vel sapienter agunt

Et velut in toto confusa est corpore forma

Nec tamen est corpus sed magis id qd inest

Sic etiam recto censetur inesse decorum

Quod rectum exornat. quodq3 videre iuuat

Sic mouet hoc anios / oculos & forma venusta

Corporis / oblectat / detinet atq3 monet

Aptius id cernas interno lumine mentis

Quaz verbo. aut calamis id reserare queam

Sed decus est animal. quod p̄te spectat honesti — Quid sit decorū p̄riū siue p̄ticulaē

Que proprios motus temperat atq3 regit

Hoc habitu gestu mensura voce pudore

Est positum. in cultu tempore tūmq3 loco

Hoc facit vt placeas. gratus sis omnibus vnus

In populum de te fama perennis eat

Nec spernas / populus de te quid senciat omnis — Non spernendum quid hoies de nobis senciant

Est graue cunctorum spernere iudicium

Iudicio inserui populi. namq3 esse superbus

Creditur is. solus qui sua facta probat

Offendunt animos hominū deformia quedam
Ut violant corpus spicula missa manu
Qui tamē offendūt hos dicimus inverecūdos

Qui dicant iniusti et qui inverecundi

Dicimus iniustos qui violenta movent
Corporis aut tantum servandum crede decorum
Est animi interius. sed mágis atque magis
Ast animū poterit componere quisque decenter
Imperium ratio si tenet ipsa suum
Aut si deiecta est ppria de sede. resumit
Confestim solum. quo sedet illa sacrum

De ira cavenda

Hic primum a turpi tete servabis ab ira
Deformat vultum que simul atque animū
Turpius irato quid possis cerne vultu?
Cum fluit a rabido spumeus ore liquor
Sic despumat aper cinctus latrante caterva
Sic etiam frenis exagitatus equus
Non hominez dicas ferviens quem concitat ira
In furias versus incipit esse fera
Consilium perdit tanq̄m furiosus et amens
Penitet hunc facti protinus inde sui

Quo pestem hanc fugias. tecū meditaberis an̄ — Quō possimus cauere ab ira
Ut constes si te causa furiosus adit
In specula tanq̄m vigilat qui preuidet hostes
Sic vigila in cauto. ne ruat ira tibi
Egrediensq̧ domum. tanq̄m certamen adires
Limine sub primo / prouidus arma cape
Teq̧ para. sicut timeas ne forte latrones
Aut tibi non visus hostis abesse queat
Si tamen incautus fueris prolapsus in iram — Quid faciendū homini q̄ incidit i irā
Ne tuleris mersum te iacuisse diu
Interea nullo sumas de crimine penas
In penis vllum non habet ira modum
Seuiciam nimiam tu detestabere semper
Et modicas penas tu pius vltor ames
Precipue dulces genitor si affligas alumnos
Cum modica in natos pena sit apta patris
Ad veniam crudum cum te natura crearit
Siluestres crudus non imitere feras
Est quoq̧ vitandus motus contrarius ire — De nimio ioco fugiendo
Qui semper ludo vertitur inq̧ ioco

Non nos ad ludos genuit natura iocosq;
Sed multo grauius illa requirit opus
Utilis in dictis sis/plusq̄m voce facetus
Seria sint crebro. rarior ipse iocus
Non tamen illa vetat nos ludere. nonq; iocari
Sed iubet in rebus omnibus esse modum
Non decet vt tanq̄m durus fugiaris et asper
Nec quoq; contemptus sis leuitate tua
Gloria non ludo tibi sit quesita iocoq;
Ut tota fias/ludius vrbe vagus

De mensura ioci et modo et quando

Ut licuit fessis vires reparare quiete
Sic salibus fatis te recreare licet
Cumq; iocum misces. sic sic moderabere dictis
Ne facile ex ipsa tu grauitate cadas
Sit iocus ingenuus. moderatus, sit verecundus
In quo vel multum luceat ingenium
Ergo vbi tempus erit/nō tanq̄m scurra volabis
Sint salibus pondus. gestus et ipse grauis
Uox tua non nimio fuerit clamore soluta:
Nec citus incessus. cuiq; tumultus inest.

Non ledant quenq̃ caueant tua verba iocosa
  Contristent nullum. sint sine dente sales
Nec ridere vetant quenq̃ mea scripta modeste
  Sed nimium risum forma decora vetat

De nimio risu cauendo

Turpis enim risus nimius. nam fusus vbiq̃
  Quid pueri. et fractus quid mulieris habet
Est odio dignus qui furtim riserit. et qui
  De damno alterius soluerit ora iocans
In ludis vites quo questus queritur. et quo
  Jacturam nimiam temporis ipse facis

De ludo nimio et inhonesto cauẽdo

Si fueris iuuenis ludum tibi quere laboris
  Qui causã prestet. quem moderere tũ
Ludere non vnq̃m vidi. nec perdere tempus
  Egregium. et digna cum grauitate senem

Non decet senem ludere

Nec iuuenem vidi nimio se dedere ludo
  De quo precipui spes sit habenda boni
Sit tibi congressus cum doctis cumq̃ peritis
  Cum studio lassus/te recreare cupis

Quõ se recreare debeat qui fessus est

Ingenij vires auget meditatio gressus
  Incolumes artus nou minus ille facit

De venere cobibēda Senciat et frenum veneris sibi feda voluptas
Ne quantum libuit sit spaciata procul
Qui nimis indulget veneri. pareitq palato
Re pecus est. tantum nomine dictus homo

Que remedia contra venerem
Quisq cupidineas poterit compescere flāmas
Qui fomenta rogis abstulit apta suis
Quiq nihil voluens animo. quod concitet ignē
Nec nisi seruata sobrietate bibit

Non pdeūdum in pugnā cū venere sed fugiendum
In pugnam duby noli prodire duelli
Cum venere et mensa prelia iure caue
Nec tentare velis q̄p sobrius q̄mq pudicus
Cum Thais et mensa sit tibi structa xp̄e
Difficile est flammā non se inclinare repente
Proxima cum rapido sit sita stupa rogo
Turpia quo vincas. fac certes eminus illis
Fac tua ne subeat tecta petulca cohors
Ne veniant intro/cum vectibus obstrue portas
Non tutum est illis conseruisse manus
Non sine te victo (credas) in fine recedēt
Ipse triumphatus. et spoliatus eris

Queritur hac in re solum fugiendo triumphus

Quid mirere magis? est data palma fuge

Deniq; captiuus si forte cupidinis tres

Te pcre redimas. q̄m minimo ere potes

Excute de miseris laqueos ceruicibus ipsos

Uim facias. fugias. est mora plena mali

Nam quicūq; fuit veneri blanditus. ab illa

Durius affectus ignibus esse solet

Cumq; homo sis / certe diuine mentis imago

Ut deus / a carne est. sic procul esse stude

Quaz uis clā peccces. semper tamen es tibi testis

Cur alium quam te tu vereare magis?

Qui latitant intus mores tuos compone decoros

Nec minus id cures. hij quia forte latent

Nanq; parum refert q̄ nemo perspicit illos

Quos tacito tecum nocte dieq; vides

Omnibus est vitio veneris damnosa libido

Sed nihil in senibus fedius esse potest

Preterea senibus nimirum conuenit illud

Exemplo vt iuuenes consiliisq; regant

De redimendo se a venere

Etiam occulta pec cata sunt fugienda

Turpis venus in senib9 p̄ ceteros

De officio senum in iuuenes

Se prestent tales coram sermonibus illis
Ut possint multo semper honore coli
Hoc solo quondam fuerat veneranda senectus
Hoc solo antiquos hy voluere patres

De officio iuuenū in senes

Sed contra iuuenes senium venerent᷑ honorent
Sint comites longe subsidiumq𝔷 vie
Curia seu poscat, seu sacri festa diei
Herebit senibus officiosa cohors
Ex quibus optabant cuius precepta sequantur
Gesta simul cuius sint imitanda magis
Est fateor magnum signum probitatis in illo

Signū virtut᷑ est in iuuene honorare senectutem

Obsequio gaudet qui celebrare senem
Confirmat iuuenum labor, et pacientia corpus
Arcendi a venere sunt nimioq𝔷 mero
Sint q𝔷 cibi viles positi vulgataq𝔷 mensa
Nam tantum venter. non saturāda gula est

De tēpācia iuuenū

Non epulas iuueni mittat famosa popina
Sed quas decorit parca coquina patris
Sed neq𝔷 desidie dederint se etate senili

De officio senū et iuuenum in genere

Quis neget a senibus plurima posse geri?

Aut leget. aut scribet. cum primū ex ede reuersꝰ

Sacra. vbi iam primo sole oriente fuit

At puer addiscat. tum plurima corde reponat

Nam facile est puerum cogere ferre iugum

Nec cures. sensus si non percepit ad vnguem

Cum recitat multos ordine mente libros

Nam sparsum in terra semen/producere germē

Differt per menses. et tamen inde feret

Interea terre matris nutritur in aluo

Cui tacito vires subgerit illa suas

Si puer a teneris quecūqȝ acceperit annis

Reddere iam fructus sentiet illa senex

Sit tibi cōueniens cultus grauitateqȝ dignus

Ne retegat vestis/quod tibi corde latet

Vestis enim multos molles detexit. et intus

Innatum prodit/quod latet vlcus iners

Que rubet in summo carnis vessica pusilla

Est iudex intra saguinis illa mali

Delicias potius credas mulieribus aptas

Quaȝuis nec nimias in muliere probem

Pueri discant mul ta memoriter

De modestia in vestibus

Quare delicie si sint. non mollis inbere

Nec si non fuerint anxius ipse pete

De vestib⁹ femineis a viro non sumedis

Femineos cultus. et gestus sumere molles

Uir putet indignum ridiculumq3 simul

Quid magis est contra naturam. siue decorum

Quaz sub feminea viuere veste virum ?

De mūdicia curāda et de duricie nimia et mollicie fugiēda

Sorde tamen careas. nec tu videaris agrestis

Mollicie pariter duriciemq3 fuge

Sis pauper q̄uis tu munde viuere debes

Nam neq3 cui pauper sordidus esse licet

Media vita tenenda

Nec qui te mollē p̄hibet te suadet agrestē

Et durum. quod stat inter vtrumq3 probat

Dedecet extremis nimium quodcūq3 p̄pinat

Est laudi/ centrum quod mediumq3 tenet

De tempantia in victu

Simplicitas mense placeat non arte parate

Que possit tantum tollere parca famem

Sufficiens victus tibi sit. nec prebeat vllam

Mensa voluptatem. sed tibi nuda cibum

Excitet ipsa fames ieiunum longa palatum

Non sapor inuentus mulceat arte gulam

Fercula non numeres. escas sed posce salubres
Et placeat que olim cena placebat auis
Nec magni esse puta. q gloria parta culina
Sit tibi. sed potius sobrietate stude
Nec tam parcus eris. subeas q nomen auari
Et fias vulgi fabula trita tui
In minimis rebus ne cures figere leges
Leticie vt nullus sit datus vsq locus
Nam res parua quide permagnu dedecq affe
Et tamen illa nihil vtilitatis habet
At cum sint multe partes causeq decori
Precipua est. scimus qua variare vices
Non est semp idem sub quoquo tpe honestum
Ut protheus/multas vertitur in facies
Quicquid enim iuuenez decuit. pueruq tenellu
Non eadem possunt illa decere senem
Condicio. officiu. tempus distinguit et etas
Ut modo quod decuit/nuc tibi turpe putes
Iamq magistratus mo quod priuatus agebas
Desine. nunc aliud publica causa monet

De nimia parcitate vitanda

De officijs commutandis

Non faciendum ingratui qd priuato et militi qd togato. Seni quod iuueni

Que fuerant medijs tibi verba ferocia castris
Urbe morans mitte. respuit illa Toga
Si studijs ageris iuuenilibus ipse senescens
Scito q̄ officium deseris omne tuum
Si neq; mutauit mores prouecta senectus
Ut terrum monstrum diffugienda tua est
Optasti iuuenis pertingere adusq; senectam
At nunc optanda est altera vita seni
Ridendus senior/pueri qui suscipit artes
Tanq̄m si in cunis nunc recubare velit
Sacerdos differat ab alijs in moribus sicut in vestibus
Aspice q̄m differs alijs in veste sacerdos
Tantum differre moribus ipse velis
Et quo maior apex cingit tua tempora. tanto
Est morum cura maior habenda tibi
Non facias vt quisq; facit. cum non tibi quisq;
Collatus fuerit. perfice maius opus
Si leo sis factus/mores assume leonis
Non vltra mores muris habere licet
Aquilā Talpa
Cūq; oculos aquile dederit tibi Christ⁹. in altū
Suspice. nec pergas vertere talpa solum

Cum fueras miles. castrorum tela mouebas
Nunc christi miles / accipe tela crucem
Cum medicū gereres / curabis corpora morbis
Nunc debes factus pascere pastor oues
Aduigilans noctu pastor custodit ouile — De officio pastoris
Ne pecudes perdat vis rabiosa lupi
Nec satis est sese pastorem reddere saluum
Sed debet saluum reddere et ipse gregem
At qui cum ꝓpria vitam contemnit ouilis
Amotus ꝓprio iure erit ille grege
Pastores ouium multi sese esse fatentur — Negligencia multa est in pastoribus
Sortiti falso nomina tanta sibi
Nam neq; ieiuni curam meditantur ouilis
Nam neq; si cupiant munera ferre sciant
Quin satur est pastor rarus. licet omnia pleno
Suppeditet stomacho luxuriosa gula
Adde etiam. nulla careas vt parte decori — De officijs eligēdoꝝ p natura cuiusq; boꝝ
Prospice / persona que magis apta tibi
Est alij laudi vultum seruare seuerum
Ast alij leta frons magis apta sedet

Si velit hic tristem se reddere/ fiet ineptus
Si velit ille hilarem non magis aptus erit
Est alius lenis. facilis. sermone facetus
Hic quoq; tristicie possit habere nihil
Hic simplex. veri et recti semper amicus
Ille nisi cum multa nesciat arte loqui
Cognoscenda est natura cuiusq; cui arti sit apta
Quisq; igitur teneat. sibi quod natura secūdat
Si modo nil vitij. nil fouet illa mali
Spectandi coloni
Est operepretium doctos sperare colonos
Semina qui reddunt congrua cuiq; solo
Agricola imprimis naturam querit agelli
Inserit hinc plantas. quas regio ipsa cupit
Collibus infigit vites. in vallibus alnos
In siccis melius crescit oliua locis
Frigida castaneis. sunt pinguia consita malis
Lyttoribus myrtus/ Citrea poma virent
Gaudet mōte pirus. sed crescit aquatica lothos
Et platanus riguis maxima crescit aquis
Ergo tuam noscas naturam. herebis et illi
Sedulus, vt prestes. nam sua quemq; decet

Ingenio splendere tuo nitare. labora
Et tibi non pluris sint aliena tuis
Non bene deuitat quod quis sortit ab astris
Nec facile acquiret quod sibi stella negat
Quando metum ceruus deponet: qn̄ leonem
Non timeat taurus: agnaq3 parua lupum:
Quando vel assuetā mittet vulpecula fraudē:
Aut erit auritus absq3 timore lepus:
Non vnq3 mergus se mergere desinet vndis
Non canet et coruus. vt modulatur olor
Caprea non siluas. non linquet rana paludem
Non gemitum turtur arbore mesta canens
Non aliter cupimus quicq̄m renuēte minerua
Quam nauta aduerso flumine ferre ratem
Qui trahit aduersis nauem currentibus vndis
Gaudere optatis non solet ille diu
Quippe q amissis superante labore lacertis
Reycitur preceps deteriore loco
Sic sua qui spernit / captans aliena frequenter
Amittens ꝓpria/ non aliena capit

Nō facile resistit ꝓprie inclinacioni

Rana nō linquet paludem

Nihil bene fit in vita minerua

Quicq; vnum retinens/aliud studiosius optat

Sepe hic delusus stultus vtroq; caret

At si te numus pretoris/siue Tribuni

De officio eius qui necessario tractat quod nō est suum

Officium ignotum forte subire iubet

Ut quia verba foro tibi sint facienda diserte

Cum neq; sis Rhetor. grāmaticusq; minus

Tunc causam meditare prius. scitare peritos

Quod nescis discas. suppleat ipse labor

Ut si non possis nomen. laudemq; referre

Non referas saltem dedecus. atq; notam

Que semel est autem viuendi forma recepta

De nō timere mutā do genere vite sed cum consilio

Hanc serues. temere nec variare velis

Si tamen est ratio mutandi. et perferat etas

Fac mutans doceas. q̄ ratione facis

Non leuis vt ventus. sed pro re mobilis assis

Constans. non durus ꝓpositiq; tenax

Nam variare genus vite/leuitatis habetur

Si temere. leuitas non leue crimen erit

Tunc quoq; paulatim mutes. nā facta repente

Uersio/non hominū suspicione caret

Ipse magistratus cum sis. tunc exue mentem
Priuatam. populi te caput esse putes
Per te tunc populus loquitur sentitqꝫ videtqꝫ
Utile quod fuerit omnibus ergo vide
Publica priuatis preferri cōmoda debent
Iuridicus debet immemor esse sui
Tum decus obserues. quod maiestate verenda
Sit dignum. mutes os. habitumqꝫ tuum
Multa quidem pretor prohibet. plurima cōsul
Que neqꝫ priuato sunt prohibenda viro
Multa etiam damnare solet tempusqꝫ locusqꝫ
Que neqꝫ sunt alio tempore digna nota
Iurgauit merito Sophoclem collega pericles
Qꝫ puerum insperit. dum sacra iura daret
Si fecisset idem campo. mediaqꝫ palestra
Causa fuit iurgi nulla pericle tibi
Ergo velut cythare concordant ordine nerui
Ut cupidas aures mulceat arte sonus
Sic tempus. persona. locus. concordat et eius
Officij vt species. eniteatqꝫ decus

De officio magistratus

Publica priuatis preferenda

Spectanda sūt tēpora et loca persōe

Sophocles a picle reprehenditur

Similitudo

De officio priuati ciuis

Est quoqꝫ priuati ciuis non ciuibus eque
Viuere, nec socios subdere velle suos
Nec tamen inferius paciatur subditus esse
Cum quo iura volunt viuere lege pari
Non adeo simplex vt contemnaris ab vllo
Dumqꝫ velis lenis languidus esse caue
Non cuiq̄m visus sis ambiciosus et audax
Fac te submittas non tamen abycias
Equus eris paribus. sed nec cōtemne minores
Maiores equa tu quoqꝫ mente colas
Non tamen hos metuas multa formidine tristis
Nam quicūqꝫ sine est crimine/non metuit
O quantum debes turpi tu labe carere
Res sola hec/homines absqꝫ timore facit
Factio non placeat. cōmunis pacis amator
Consule tranquille perpetueqꝫ rei
Qui bene gesserunt iam publica munera. vel qui
Nunc presunt. merito semper honore cole
Quos quoqꝫ vulgauit virtutis nomen/honora
Pulchrum est et natis esse in honore patres

Ipse peregrina si forte moraris in vrbe

Nullius vrbane sit tibi cura rei

Sed tantum proprii maneat tibi cura negoci

Ne tibi quis dicat. Aduena vade foras

Sed neq₃ tu debes peregrinos spernere ciuis

Accipias quenq₃ mitis in vrbe tua

Durus in externos/hominem sese exuit omnem

Et versum in seuam se probat esse feram.

Non alia causa vertit sua membra Lycaon

Quaz q in externos seuus et asper erat

Omne tibi credas q sit tolerabile pondus

Sed quod turpe grauat/non tolerabile erit

Turpe grauat quicquid mores subuertit honestos

Et quicquid fame te facit esse male

Turpia nature celabis mēbra verende

Nam natura tegens illa magistra tua est

Hystrio qui in scenam vadit. sibi subligat aptat

Ne prodat quicquid lex verecunda tegit

Non igitur valeris q te verecundior is sit

Scenicus.impune cui licet esse malo

De officio pegrini

De officio ciuis in peregrinos

Lycaon versus in lupū vt dicit ouidi⁹ Li.i.me.fa.vi.

De omni turpitudine vitanda

Natura magistra morum optima

Cinici omnia nomina honesta dicunt

Nec cinicis credis quibꝰ omnia nomina honesta

Turpia sed caueas dicere verba palam

Turpibus abstineas dictis/grauiora locutus

Turpia iacturam dicta pudoris habent

Sit tibi circuitus cum dicere postulat vsus

Mens etenim et lingua debet honesta sequi

Turpia nam subeunt dicta ad penetralia mentis

Sollicitantq; animũ. quem tenet alta quies

Turpia dicta vitãda sũt vt res male olentes

Tanq; ea tu spernas. q̃m res male spnis olentes

Quã sperni lubricum progrediendo locum

Nam quod olet/nares ledit. via lubrica/ plãtas

Sed ledunt mores turpia verba bonos

De iactantia vitãda

De qua nil didicit quisq̃m non arte loquatur

Nam sepe est presens/qui sua dicta neget

Greca parum doctus/non disserat ore latinus

Virgilij interpres nec quoq; grecus erit

Qui studuit leges dimittat de medicinis

Dicere. cui tantum nescia credat anus

De modestia in incessu

Preterea incessu sua debet inesse venustas

Cum pateat semper omnibus esse palam

Sepe etenim incessus/grauiter censetur ab illo
Nanqȝ animi mores sepe videre potes
Non igitur lentus, non sit festinus ametur
Quem neutra in parte dicimus esse nimis
Non placet incedas, sicut qui fercula portant
Nec sicut solita est tradita sponsa viro
Non tamen vt nimio cursu defessus anheles
Aut cap[illegible] io rēs precipitatus eas
Nec minus in verbis speciem, formāqȝ decori
Inuenies, laudem ferre loquendo potes
Dum loqueris socios inter/charosqȝ sodales
Tunc insit sermo pressior ore tuo
At cum verba foro facies, contentio maior
Nisibus, inqȝ aures vox tua missa fluat
Uerba tamen studeas preclara exponere voce
Claram natura/tum tua cura dabit
Seria si tractas, vultus assume feroces
Si leuius quicq̄m sit tibi fronte lepos
Judicio fueris plusq̄m sermone seuerus
Sit tibi q̄m vultus vita seuera magis

De temperantia in loquendo

Uox clara

Sit sale cõditus sermo. cedatq; libenter
Consocio. et vinci sepe putato decus
Ueridicus fueris. nulli tua verba secundent
Sed tamen hac in te debet inesse modus
Nam satis est certe te dissentire fateri
Cui nõ consentis / desine turpe loqui

Uicissitudo seruãn da in sermonibus

Ausculta socios. cum sis tua verba locutus
Te solum turpe est omnia velle loqui
Si quis contendat vel falsum / cede proteruo

Fugienda iurgia in sermonibus

Jurgia ne forte sint ineunda tibi
Non ideo turbes alios audire volentes
Hoc quia delectent te referenda parum
Quin patiens alios audi quecũq; loquentes
Exeat et sermo rarior ore tuo
Si iuuat aut tristem te fronte vel esse seuerũ
Non damnes illos. quos iuuat esse hilares
Sit tibi contemptus nemo. quia purior ille est
Consilio et facto. sed magis ipse iuua
Dum loqueris caueas. ne sermo lapsus ab ore
Indicet id morbi. quod tibi corde latet

Non quenq̄m carpes absentem. nanq3 videris
Proditor incauti cedere terga viri
Sed spectes etiam ne sis te carpere visus
Dum damnas illos. quos imitare viros
Quoscu̅q3 alloqueris. fac vt digner᷑ honore
Nec minimu̅ e plebe spernere visus eris
Quin potius studeas omnes videaris amare
Nam vere id fertur. non nisi amatus amat
Cunctorum placidis ineunda est gratia verbis
Et seruanda vetus semper amicicia est
Nō quēq̄m interroges acri. nec voce minaci
Responsum mitis tu facilisq3 dabis
Nō nimis extollas quencq3 nec presseris vllu̅
Laudibus et vitijs assit vtrisq3 modus
Sic lauda. et damna. ne possit dicere quisq3
Judicij minimu̅ vel bonitatis habes
Insuper idcirco non delectabere lingua
Uulnus in absentes vt iaculere viros
Quisq3 q̄ absentes carpentem signat et odit
Dum putat absenti non secus esse sibi

De officio in hono rādis auditoribus

Nullus amatur nisi ipse amet

De officio in̄ laudādo z vituperādo

De assentacionē vitanda

Non tibi blandiri quē q̄m patiare. nec vlli

Tu blanditus eris. error vterq̨ grauis

Blanditus caueas. ꝙ tu merceris amicos

Sed neq̨ blanditus te magis vllus emat

Laudari a malis vituperari ē et ecōtra

Non plus esse potes. si te quis laudat iniquus

Quā tibi si causa laudis iniqua foret

Ascribe ad laudem veram/ maledicta malorum

Sūma etenim laus est displicuisse malis

Difficile est blandis verbis occludier aures

Egregium imprimis/ id q̨ refertur opus

Nō dāde aures adu͡l latorib⁹ q̄ sireēs sūt

Non puto sirenas alias quas spreuit vlixes

Quā blandas linguas. sunt ea mōstra satis

Cauendū mag͛ a blād͛ q̄ a maledic͛

Semper blanda magis. q̄ tu maledicta timebis

Nam vitia ostendūt hec. magis illa tegūnt

Quod patet exterius facile est curabile vulnus

Phillyrides Chirō medicus

Phillyridem fallet. quod latet interius

Non aliud q̄m sis studeas in plebe videri

Sed neq̨ quod non est finxeris esse tibi

De iactantia vitāda et vitys ꝓprys non manifestandis

Non etiam referas tua fortia facta. genus q̨

Et proauos. quicquid nobilitatis habes

Non decet vt quisq̧ laudum sit preco suarum
Nec decet alterius stemata voce premat
Alterius fame dictis non liuidus obstes
Cantator facti sis minus ipse tui
Ut sapiens nullus populo sua crimina vulgat
Sic neq̧ virtutes predicat ille suas
Nam laus vt fertur proprio sordescit in ore
Presertim falsa/milite digna leui
Sed magis id facito. quo tu referaris ab omni
Ductus in exemplum posteritate tua
At sua qui fatuus. diuulgat crimina multis
Omnibus hic iure creditur esse furens
Et seu falsa ferat de se. seu crimina vera
Dignior est pena, dignior ille cruce
Si tamen acciderit. q̄ sis ignotus. et ipsa
Sint tua. tunc parcus illa referre potes
Hac noscant homines. fuerit tibi si qua facultas
Ne tamen hys fiat illa molesta vide
Nemo etenim accensā posuit sub corbe lucernā
Aut oculos propius q̄ decet esse locat

Laus in proprio ore sordescit

De v̄tute ꝓpria sine arrogantia manifestanda et gloria inani nō appetenda

Vana gloria non petēda

Gloria nam studio non est tibi vana petenda

Non sapit is si cui gloria vana placet

Vana est omnis gloria

At vana est omnis. quia quicquid gessimus ipsi

Non nos. sed sūmus dux fuit ille deus

Propterea est omnis celesti debita patri

Gloria. sic Christi dicere sponsa docet

Immeritis igitur nobis est si qua tributa

Nec poterit vana dicier atqꝫ levis

De modestia in obiurgando

At si quem obiurges. cura ne percitus ira

Sis visus. sed ꝙ ductus amore facis

Sepe nihil prodest nimiū reprehensor acerbus

Plus prodest hilaris. nam magis ille docet

hilaris rephēsor sit

Errori veniam facilis donabis. et illi

Non dandam dices/si repetitus eris

Si neqꝫ verba valent. et charior ipse reprehensꝰ

Utere carceribus. compede stringe pedes

Non nimium longe fueris iurgando profectus

Inter disiunctos acrior esse cave

Medici imitandi in obiurgando

Si sapias medicos iurgans imitare peritos

Qui tantum ut sanent putrida mēbra secant

Sic tu quo prosis prudenter corripe charos
Non odium queras. dum malefacta refers
Ergo sit hoc raro. cuiq; est iniuria cesset
Sit tunc. cum melior nulla relicta via est
Si quis te contra moneat. patiare monentem
Que monet vt prosit/non graue dicta feras
Nam si te merito iurgauit. profuit ille
Sin minus. id voluit vtilis esse tibi
Te si quando procax inimicus dente lacessit
Utere et aduersus hunc grauitate tua
Heu quantum nocuit sine ferro callidus hostis
Si facit vt solita tu grauitate cadas
Non quicq̃m indignum sancto tibi decidat ore
Quazuis ille canis improba verba iacet
Preterea intendas. ne sermo longius erret
Digressus. propera/luce reuerte domum
Prospice/ne quisq̃m dicat iam luce ꝓpinqua
Jam tandem ad causam propositumq; redi
Deniq; cum sentis socios sermone grauari
Desine. ne pergas longius esse grauis

De officio eius qui reprehendit

De officio aduersus inimicos

De seruando modo in loquendo

De modestia domorum | Non habites edes pictura et marmore cultas

Sed salubrem cures incoluisse domum

Hanc seu tu fabricas, precio seu suscipis emptã

Aspice qualem vsus exigit ipse tuus

Nam domus humanos cum solum fiat in vsus

Assit dumtaxat vsibus apta tuis

Cella interior mũdanda est | Nec tibi de cultis domibus querenda voluptas

Sed magis e cella est interiore tua

Hanc si mundabis miros tibi fundet odores

Sume voluptates quot cupis inde tibi

Cumqz domo verses non toto tempore vite

In cella maneas noctibus atqz die

Propterea assyrio cures hanc spargere odore

Hec cures omni quo decoretur ope

Non igitur dominus pulchra noscatur ab ede

Sed domus a domino sit celebrata suo

Non decet vt totus tibi splendor ab ede petat

Splendorem domini sed iuuet ipsa domus

Non queat illa frequens in te sententia dici

Quã dispar domin⁹ est tibi prisca dom⁹ ?

Sepe ego dicentes audiui tempore nostro

Heu domus antiqua q̄m tibi dispar herus?

Non etiam condas maiora palacia ruri

Quā modo prescriptus dictet in ede modus

De modestia in gestibus

Sic manuum gestus, sic os, oculosq; gubernes

Indicium vt prestes / qualiter intus habes

Quos aūt gestus aliorum ducis ineptos

Iñ te crede illos posse placere minus

At si quid dubitas, fidos tibi consule amicos

Ut quicquid peccas te monuisse velint

Pictores et poete consulunt amicos

Sic faciunt docti pictores, sic q; poete

Interrogant alios / quale videtur opus

A quibus artibus abstinendum

Sed neq; tu cupidus turpes sectaberis artes

Multarum vt dominus efficiaris opum

Sed pariter fugias que sordida lucra putant

Nāq; odij causas inuidiamq; parant

Que sunt artes sordide

Quare non custos portus, nec fenoris auctor

Non lanius, caupo, sordet id omne genus

Et sordent omnes, quorum non artis ametur

Ingenium, sed opus, id genus omne fu-

Nil habet ingenuum quicquid vulgata taberna

Exposuit. queqꝫ est prompta popina gule

Alea. saltator. seruant nil prorsus honesti

Mercator tenuis. sordidus ipse q̃ꝫ est

Tenuis mercator est sordidus

Quisquis emit merces illas subitoqꝫ reuendit

Periurus. vanus. semper is esse solet

Nil autem vano et periuro turpius extat

Nanqꝫ homines fraudat. negligit ille deos

At si mercator/magnus/sit mercis opime

Ut puto non magno vertitur ille probro

Hic q̃ꝫ laudari poterit. si plenus/ad agros

Agricultura laudatur

Se tandem vertens Agricola esse cupit

Nil melius cultu terre. nil dignius illa

Que pauca accipiens/plurima donat hero

Hanc quondam mundi victores rure modesto

Sũmi imperatores fuerũt aratores terre

Vertere cum ꝓpria non rubuere manu

Curia conscriptos patres cogebat ab agris

Quiqꝫ hodie est consul/ante bubulcus erat

Artifices inter/medicus laudatur. et Archi

Architectura laudatur et medicina

Tectus. qui fabros edificare docet

Officij exactor non sis. si redditur vltro
Gratia. non segnis ipse receptor eris
Non cito credideris vulgo quecu͂qꝫ feruntur
Sepe fuit falsum quod mala lingua refert
Sepe mali querunt sub nomine simplicitatis
Dum referunt falsa/precipitare bonos
Artibus istorum quantum potes ipse resiste
Despice que dicunt despice que faciunt
Te placidum studeas rebus prestare secundis
Nam magis id debes. quo magis ipse potes
At si sint tenues tibi res. solacia queras
Nec fueris visus omnibus esse miser
Non tua cum doleas. aliorum co͂moda narres
Ne videare suis inuidus esse bonis
Discere semper ama. nec sit tibi maxima cura
A quo tu discas. sit didicisse satis
Quod nosti doceas alios/id scire volente͂s
Sis memor ex alijs te didicisse prius
Jamqꝫ operi finem nostro prescribe Thalia
Tempore que superant co͂modiore canes

Dissimulanda est miseria

Conclusio

Da veniam lector si sum nimis ipse profectus

Nam nisi prodesse nil mea musa cupit)

Finis

Do. Manci. fri. Severinati episcopo malleacē.

Cum vellem paucis ad te friderice Tabellam

Scribere. prolapsa est dextera nostra nimis

Ut scripsi. timui tam longam mittere chartā

Ne totam absūmat illa legenda diem

Sed cum te vacuum ruri. lentumqꝫ putarem

Cessavit subito rusticus ille timor

Quin dixi. postq̄m perijt iam scripta Papyrus

Mittenda est. nequeat missa perire magis

Forsitan ipse pudor/ et dulcis gratia ruris

Servabunt nostros flumine et igne iocos

Vale

Carmē Sulpicii verulani de ingenuis moribus in mensa seruandis

Uos decet in mensa mores seruare docebo
Uos benemoratos reddere cura mea est
Queqꝫ vetem. seruare et que precepta iubebo
Discite ne surdis auribus ista canam
Discite me pueri. placuitqꝫ hec dicite nobis
Sulpicio facili tradere discipulis
Hec moneo primum serues. semperqꝫ monebo
Preqꝫ tuis oculis hec/ mea iussa tene
Sit sinē labe toga et facies sit lauta manusqꝫ
Stiria nec naso pendeat vlla tuo
Et nihil emineant. et sint sine sordibus vngues
Mareqꝫ ne villus stet tibi naso monet
Linguaqꝫ non rigeat. careāt rubigine debes
Et caput et corpus scalpere turpe puta
Exprime nec pulices. nec corā quere pediclos
Et scabiem neres aptius ipse domi
Seu spuis nasum aut mūgis nutasi ue memento

Post tua đcussum vertere terga caput

Nec niueos manib⁹ tangas. sputum ve resorbe

Panniculo nasum mungito siue toga

Et ructare caue quando ora in terga reflectas

Stringe os/et crepitum. coge tenere nates

Mundicieq; tibi placeant. medio quoq; cultum

Utere. ne turpis vel videare leuis

Nec malefacta refer. promas nec turpia dictu

Et stomachosa quidem dicere turpe tibi

Moribus honestis tu preditus esse studeto

Parce gule turpi. lasciuiamq; fuge

Parce & auaritie. bilem frenare memento

Inuidus aut tumidus non odiosus eris

Desidiam fugies. atq; ocia turpia pelle

Sic turpem ludum. sic sociosq; malos

Fidus sis. audensq; bonis. temerarius esse

Despice. non audax. non timidus ve sies

Nec penitus mutum. nec te decet/esse loquacem

Conuenit ille thoro. conuenit ille foro

Et mansuetus eris. rectum te lectus habebit

Detege nec socium. nec tua membra moue

Nec sis difficilis nimium nec credulus esto
Dedecus et metues. et reuerere probos
Futilis et mendax nūq̄ nimium ue seuerus
Esto. sed affabilem munificumq̄ velim
Sis pius. atq̄ coles supos. venerare parentes
Et noceas nulli. surripiasq̄ nihil
Nec sis vinosus quāuis potasse Catonem
Phama refert. fugias sumere vina mera
Non sis derisor. non somniculosus. iniquus
Non iudex. nec tu testis iniquus eris
Omnibus in rebus studeas precor esse modestus
Sis auidus laudis. sit tibi cura boni
Sic benemoratum laudabimus atq̄ colemus
Sic et honorus eris. sic eris ipse grauis
Nunc faciles aures. animū quoq̄ prebe serenū
Morigerare mihi mollia iussa dabo
Non sum qui laudem sūmo te accūbere mane
Iudice ꝯueniens me detur hora cibo
Nec vos ante focum cenas producere longas
Hec faciat caupo. tu tamen ista fuge

Sterne toros nitide. lautosq; appone torales
Atq; salem et cererem. flumina. vina. dapes
Te vitare velim cupidus ne vt lurco. sonoras
Contractes fauces. mandere turpe quidem est
Et licet antiqui cubuissent pectore prono
Te colla hec etas recta tenere iubet
Et finito mense cubitis herere potentes
Tu tantum faciles pone repone manus
Tuq; puer iubeo sedeas vel raro. vel astans
Pocula misce celer. pone. re tolle dapes
Conuiuasq; epolum super importare minister
Effuge. nam turpis sepe fit inde toga
Quodq; iubebit herus. facilis. semperq; subito
Quemq; tibi dederit tu tibi sume locum
Quodq; vir egregius timido tibi porrigit illud
Sume libens. grates dignaq; verba refer
Esto tribus digitis. magnos nec sumito morsus
Nec duplici tenta mandere velle bolo
Dapsilis et largus semper. semperq; sodali
Impartire tuo pauperibusq; dapes

Nec ttos obscenos laudabimus aut cōmedones

Tantū ede quo viuas. uiue nec vt cōmedas

Nanqꝫ cibus nimius capiti. stomachoqꝫ nocebis

Corporis hic vires ingenijqꝫ rapit

Sausape nō macules. aut pectora nec tibi mētū

Stillet. sitqꝫ tibi ne manus vncta caue

Sepe ora ac digitos mappa siccabis adacta

Nec tua in ore diu sit remorata manus

Quod tibi vicinum fuerit tū sume. sodali

Cede tuo referet dum tamen ille manum

Dumqꝫ infrusta secat caueas sumpsisse recisa

Diuide cum socio dulcia si qua tibi

Nō manibꝰ gremio immisces tibi vellicet vnguis

Quod sumpturus eris. nec pede verte rotā

Incide et morde quodcūqꝫ assumere gestis

Tingantur rursus ne tibi morsa caue

Nec lingas digitos. nec rodas turpiter ossa

Ast ea cultello vellere rite potes

Sine super mensam cortex cumuletur. et ipsa

Ossa. vel in patera. pre pedibus ue iacē

Nec tanq̃ ficos tenta nẽc delige frusta
Et quocũq̃ manus huc tibi lumen eat
Nec socium torue aspicias. ue quod ederit ille
Aduertas. gestus inspice sepe tuos
Pocula cum sumes tergat tibi mappa labella
Si terges manibus non mihi charus eris
Una manus sumat paterã. ni hãc iactet in hostẽ
Theseus. aut beli sint monumenta patris
Ast hanc si binis manibus captabis id apte
Efficies cyathum sume tribus digitis
Et teneas oculos. nec supra pocula fare
Plena aliquo vita sit tibi bucca cibo
Deme merum cyatho multum ne forte persit
Quod nollet socius sumere sponte tuus
Qui sapit extinguet multo cum fonte phalernũ
Et potius limpham temperet ille mero
Non facias binos haustus. nec fessus anheles
Sibila nec labys stridula prome tuis
Nec cito sorbebis sorbes vt sepe vitellos
Nec nimium tarda suge phalerna mora

Unum tu ve duo. ad sūmū tria pocula sumes

Si hunc numerū excedes tu mihi potus eris

Semper vt videas bibito paruumq̧ pitissa

Cratere aut cyatho dulcia vina bibe

Oraq̧ tergebis sumpsisti vbi pocula. palmas

Ablue. cum mensam deseris atq̧ labra

Inflectensq̧ genu. iungensq̧ʒ brachia prosit

Dicito. ₰ tolles ordine queq̧ suo)

Finis

Johannis Somerfelt sum

WYSTAWA OPRAWY
KSIĄŻKI – KRAKÓW
CZERWIEC/LIPIEC 1925
AŚCICIEL *Bibljoteka Jagellońska*
. KATALOGU WYSTAWY *44.*

Stanisław Biel
(1495–1505),
tem profesor uniw.
(wycisk radełkiem)

[illegible] mates sue a[illegible]
[illegible] celesti ministrarent q
[illegible] [illegible] [illegible]

Iouis de Ocl' ep' dudu' Anglor'
[illegible] diocese potest reuelari q
[illegible] illo cum die [illegible] filio suo
[illegible] tempore fuit q beata uirgo
die [illegible] fuit nata [illegible]
[illegible] filius [illegible] ultro [illegible]
[illegible] hic celebratur [illegible] celeste
[illegible] primo [illegible] [illegible]
die [illegible] nati [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

nos xx [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] deo q [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] dum macaperet [illegible]

[illegible] tribubus [illegible] [illegible]
[illegible] ad altare accedens obla
[illegible] offerre uoluit q [illegible]
cum [illegible] [illegible] ad alta
re accedere [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] uidens ad domum suam re
uoluit ne [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad pas
tores [illegible] [illegible]

[illegible] grates deo q [illegible] [illegible]
[illegible] sicut faciunt [illegible] qui [illegible]
[illegible] aut rogacionibus [illegible]
[illegible]

[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] hodie tales laurencii
q [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] duobus [illegible]
[illegible] hoc [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quos multi [illegible] in suo [illegible]
[illegible] celesti [illegible] [illegible]
q adorantes [illegible] debent recipi
[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]
quo [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] iericho [illegible] [illegible]

[illegible] fuit [illegible] [illegible] q [illegible]
[illegible] [illegible] fuit [illegible]
[illegible] lapidatus fuit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
q [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

...awiał Stanisław Biel
... Miasta (1495–1505),
...dent, potem profesor univ.
...akov. (wycisk radełkiem)

TMK

WYSTAWA OPRAWY KSIĄŻKI – KRAKÓW
CZERWIEC/LIPIEC 1925

WŁAŚCICIEL Bibljoteka Jagellońska
NR. KATALOGU WYSTAWY 44.

44. Oprawiał Stanisław Biel z N. Miasta (1495–1505), student, potem profesor uniw. krakow. (wycisk radełkiem)